

Nr 488.

Av herr **Lundberg**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m.*

Statskyrkans ställning inom vårt samhällsliv har vid olika tillfällen varit föremål för utredning och diskussion. Detta är förklarligt med tanke på de religiösa värdenas betydelse för enskilda, samfund och staten som sådan. Oavsett principiell inställning till religionen kan ingen bortse från att de religiösa värdena ha haft och komma att ha en grundläggande betydelse för både enskilda människor och samhället. Statskyrkans vara eller icke vara samt dess ställning i samhällslivet är av betydelse för varje medborgare, och en förändring i vår kyrkolagstiftning är av den natur, att den måste föregås av en verkligt allsidig och grundlig prövning. Kyrkans karaktär har tolkats av en sakkunnig på följande sätt: »Staten har icke skapat kyrkan såsom trossamfund. Kyrkan är den kristna bekännelsens verk. Denna inom samhället faktiskt existerande och verksamma sammanslutning har blivit av staten erkänd och därigenom erhållit egenskapen av en tillika rättslig företeelse. Kyrkobegreppet är i så måtto analogt med kommun- och korporationsbegreppen, att i samtliga fall statens erkännande gives åt en bestående sammanslutning, vilken genom det statliga erkännandet förlänas egenskapen av ett offentligt rättssubjekt. Kyrkan är med andra ord 'ett erkänt, yttre rättssamfund'.»

Om denna uppfattning är riktig, måste man konstatera, att statskyrkan och religionsfrihetens principer icke kunna förenas eller samordnas. Då Kungl. Maj:t i proposition nr 100 föreslår en ny religionsfrihetslag m. m., måste jag konstatera, att, enligt min mening, varken propositionen eller de utredningar den bygger på accepterat religionsfrihetens principer för de svenska medborgarna, utan att lagförslaget endast gäller en revision av vår kyrkolagstiftning. Ur denna synpunkt kan måhända lagförslaget innebära en inskränkning av statskyrkans inflytande, men förändringarna äro även ur kyrkolagssynpunkt tvivelaktiga. En statskyrka är och måste vara en statskyrka, och en kompromiss i detta fall synes utesluten. En statskyrka har icke behov av att dess medlemmar ha religiös tro eller bekännelse. Den måste betraktas som en del av den statliga samhällsorganisationen, och ur denna synpunkt måste huvudfrågan i ett ställningstagande bestämmas av den roll man tillmäter statskyrkan som del i samhällsarbetets utformning.

Då jag icke anser, att propositionen i dess huvudfrågor motsvarar vad svenska folket av i dag menar med en religionsfrihetslag och ett ställningstagande i propositionens anda i framtiden kommer att tolkas som vår tids

syn på religionsfriheten, synes det vara uteslutet att i dagens läge kunna ta ställning till denna viktiga fråga, förrän en grundligare utredning vidtagits.

Det är speciellt på följande tre punkter som kritiken bygger: 1. Lärarnas inställning till religionen, 2. Barnens automatiska anslutning till statskyrkan och 3. Rösträtten vid kyrkostämmor och kyrkofullmäktigeval.

Lagförslaget innebär den förbättringen, att man borttagit föreskriften, att statsråden skola vara »medborgare av den rena evangeliska läran», men samma statsråd ha nu fått den ur landets synpunkt viktiga principiella rätten att få pröva om kloster skola få upprättas i vårt land. Den viktiga förändringen, att statsråden, som ändock inta en central ställning i samhällslivet, icke behöva vara anhängare av den rena evangeliska läran, har däremot förvägrats landets lärarkår. För Sveriges lärare har religionsfrihetsprincipen fallit bort. För en lärare krävs, enligt lagförslaget, att »han är medlem av svenska kyrkan eller av församling eller sammanslutning, som tillhör evangeliska fosterlandsstiftelsen, frälsningsarmén, metodistkyrkan, Missionssällskapet bibeltrogna vänner, Missionssällskapet helgelseförbundet, Svenska alliansmissionen, Svenska baptistsamfundet, Svenska missionsförbundet eller Örebro missionsförening, eller av annan, därmed jämförlig evangelisk församling eller sammanslutning, eller om han avgiver en skriftlig förklaring, att han icke omfattar en mot evangelisk kristendomsuppfattning stridande åskådning».

Oavsett vilken inställning en lärare har till kristendomen, kan man ju säga, att om han bara underlåter att begära sitt utträde ur statskyrkan, anses han eller hon behörig att sköta kristendomsundervisningen, men om nu läraren följer en inre övertygelse och den skulle föra till att läraren utträder ur kyrkan utan att han kan underteckna, att han har en uppfattning som icke omfattar en mot evangelisk kristendomsuppfattning stridande åskådning, en värdenorm som icke ens kan definieras, anses han vara olämplig att handha kristendomsundervisningen. Ett sådant förfarande gör såväl religion som religionsfriheten till en symbolisk handling utan reellt innehåll. Men om man tillmäter alla medborgare rätten till tanke- och yttrandefrihet och man accepterar att grunden till dessa värden vilar på kunskap, fri och obunden vetenskap och forskning, måste man även godtaga att kristendomsundervisningen skall vara objektivt delgiven av läraren och ingenting annat. Om läraren bekänner sig till medlemskap i kyrkan etc. måste vara av underordnad betydelse, såvida man inte med lagstiftningen åsyftar, att läraren skall värva eller påverka ungdomen för en viss evangelisk anslutning.

Då det gäller barnen, innebär lagförslaget att större delen av dem genom födseln automatiskt komma att tillhöra statskyrkan. Då det gäller katolikerna sägs: »Ej må någon upptagas i kloster, förrän han fyllt tjuogoett år»,

och denna princip skall väl vara en garanti för att ingen skall kunna gå i kloster förr än han fått den mognad som krävs för ett religiöst ställningstagande. Men då det gäller medlemskap i svenska statskyrkan, har man bibehållit, att man automatiskt blir medlem genom födseln, om nu den ena av föräldrarna tillhör kyrkan. Att bibehålla denna anslutningsform i en religionsfrihetslag av i dag är orimligt och kan endast motiveras, om man accepterar statskyrkan ur statsnyttosynpunkt.

Även då det gäller rösträtt och representation å kyrkostämma eller kyrkofullmäktigeval, innebär lagförslaget en mycket viktig principiell fråga, då endast den som är medlem av svenska kyrkan äger utöva rösträtt. Enligt SOU 1950: 41 ha prästernas organisationer ansett, att av den kyrkliga budgeten är det endast ca 20 % som komma på församlingens kyrkliga uppgifter, och den borgerliga delen skulle alltså dominera. Äro dessa uppgifter riktiga, måste det anses nödvändigt att göra en klar gränsdragning mellan de kyrkliga och borgerliga uppgifterna inom församlingarna samtidigt som det är nödvändigt att helt lägga skatterätten hos de borgerliga kommunerna. Om lagförslaget oförändrat antages, ställas medborgarna inför frågeställningen: alla ha skattskyldighet till kyrkan, men om någon utträder ur densamma mistas rösträtten och möjligheten att påverka besluten. I denna situation måste det vara självklart, att ställningstagandet kommer att påverkas av ekonomiska hänsyn i stället för inställningen till kyrkan. Religionsfriheten och kyrkotillhörigheten bli även i detta fall en chimär eller symbolik.

Men till dessa tre frågor kommer även huvudfrågan: Äro vi redo att avskaffa statskyrkan eller ej? Denna fråga är icke utredd, och det är självklart, att en så viktig fråga kräver en allsidig och ingående prövning, och den kan inte besvaras med ett kategoriskt ja eller nej.

Av det anförda framgår, att proposition nr 100 enligt min mening icke beaktat de synpunkter, som böra ligga till grund för en religionsfrihetslag. Riksdagen kan då välja mellan att endera, och i första hand, avslå propositionen samt begära en ny och allsidig utredning, där de påtalade synpunkterna och bristerna beaktas, eller att besluta vidtagna de ändringar i lagförslaget, som äro nödvändiga för att lärare och barn skola komma att åtnjuta religionsfrihet, samt att frågorna om rösträtt inom församlingarna och dess skatterätt få en sådan utformning, att de beakta de i motionen anförda synpunkterna.

Med hänvisning till det anförda får jag därför göra nedanstående alternativa yrkanden:

1. Att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 100 med förslag till religionsfrihetslag m. m. och

hemställa om en allsidig utredning av frågan, där de i motionen anförda synpunkterna beaktas, samt till riksdagen återkomma med de förslag, som utredningen kan föranleda till, eller

2. att riksdagen måtte besluta att antaga propositionen med de ändringar, som i motionen anförts, samt uppdraga åt utskottet att vidtaga de ändringar i lagtexten, som därav kunna föranledas.

Stockholm den 29 mars 1951.

John Lundberg

i Uppsala.